

Zapatisten strijden voor emancipatie Indianen

Kristine Vanden

*Berghe ziet frappante
gelijkenissen tussen
wat zich afspeelt in
Chiapas en de
voorbije
burgeroorlog in
Guatemala*

TOT voor kort leek het erop dat de Latijns-Amerikaanse jaren negentig de geschiedenis zouden ingaan als die van de postideologische consensus.

Men had de mond vol over het einde van de vuile oorlogen, de linkse revoluties, de militaire regimes en de bevrijdingstheologie. De burgeroorlog in Chiapas — waarop onlangs weer de aandacht is gevestigd door de uitwijzing van twaalf buitenlanders uit Mexico — wijst er nochtans op dat de ideologische confrontaties in Latijns-Amerika niet passé zijn. Economisch waren de Mexicanen het ogenschijnlijk eens over de voordelen van het neoliberalisme. Het Nafta-akkoord zou Mexico de Eerste Wereld in loodsens.

Intussen heeft de Zapatistische opstand aangetoond dat deze doordruppeltheorie in de praktijk niet werkt. Vooral in agrarische, perifere gebieden als Chiapas neemt de overheid te weinig corrigerende maatregelen.

De lokale producent kan onmogelijk concurreren met de zwaar gesubsidieerde importproducten die de markt overspoelen. Bovendien bestaat er op regionaal niveau geen wil

om de inkomens kloof te dichten en de levensomstandigheden van de armsten te verbeteren.

Deze situatie vormt een voedingsbodempodium voor guerrillabewegingen die op hun beurt paramilitaire groepen in het leven roepen. De confrontatie tussen beide kampen wordt door de behoudsgezinde krachten in de Mexicaanse samenleving en zeker door het leger goedgekeurd bekeken en zelfs gestimuleerd.

De spiraal van geweld die door de polarisatie ontstaat, heeft voor hen immers interessante gevolgen. Overlevenden van raids op pro-Zapatistische dorpen zoals Acteal, net voor Kerstmis het slachtoffer van een moordpartij, slaan op de vlucht naar steeds groter wordende Zapatistische nederzettingen die het leger gemakkelijk kan lokaliseren en omsingelen. Anderen komen terecht in „vluchtelingenkampen” onder rechtstreeks toezicht van de Mexicaanse strijdkrachten.

De gelijkenis met de voorbije burgeroorlog in Guatemala (1960-1996) is treffend. Als reactie op de eis van hervorming van het grondbezit paste dictator Ríos Montt (1982-1983) de tactiek van de verschroeiende aarde toe: maïsvelden worden platgebrand, dorpen uitgeroeid en overlevenden geconcentreerd in „modeldorpen”.

Zo wilde het bewind de bevolking controleren. Bovendien droeg de tactiek bij tot de vernietiging van de etnische eigenheid en pluraliteit. In de concentratiedorpen werden Indianen van uiteenlopende volken samengebracht waardoor zij verplicht waren Spaans te spreken om elkaar te verstaan.

Zowel in Guatemala als in Chi-

apas is de etnische factor essentieel. De Indianen zijn er de eerste slachtoffers van economische uitbuiting en sociale marginalisering. De herdenking in 1992 van de ontdekking van Amerika vormde nochtans een belangrijk keerpunt in deze situatie. Talrijke autochtone bewegingen zijn er toen in geslaagd het beeld te populariseren van de conquista als het begin van een eeuwenlange bezetting en van de systematische uitroeiing van de inheemse culturen.

In die zin heeft de herdenking het etnische bewustzijn een sterke impuls gegeven, wat het streven naar bestuurlijke autonomie van de Indianen in Chiapas heeft aangewakkerd. Dergelijke eisen worden echter als bedreigend ervaren door de Mexicaanse staat die zeer tegen zijn zin toegevingen heeft gedaan en waarschijnlijk alles zal doen om ervoor te zorgen dat die dode letter blijven.

IN de berichtgeving over Chiapas wordt de jongste tijd nogal de nadruk gelegd op de religieuze dimensie van het conflict. Daarbij wordt verwezen naar de uitstoting van de tot het protestantisme bekeerde Indianen door hun katholieke dorpsgenoten. De ware toedracht van deze interne religieuze conflicten tussen de Indianen komt echter te weinig uit de verf.

In werkelijkheid worden die conflicten doelbewust aangewakkerd door het establishment in het raam van een verdeel- en heersstrategie ten aanzien van de Indiaanse bevolking. Dat de sympathie van het establishment daarbij uitgaat naar het kamp van de protestantse sekten, is geen toeval. In tegenstel-

ling tot de katholieke priesters, die zich vaak politiek engageren voor de Indianen, prediken de sekten eerder de berusting.

Vandaar dat ze met open armen worden ontvangen en dat hun missioneringswerk wordt aangemoedigd, terwijl prominente katholieke kerkleiders als bisschop Samuel Ruiz onder druk komen te staan en progressieve buitenlandse katholieken worden geweerd.

Ook dit scenario roept sterke reminiscenties op aan Guatemala, waar de overheid om dezelfde reden de protestantse sekten aantrok en de katholieke priesters het leven zuur maakte.

Onder meer deze religieuze dimensie van het conflict wordt door de tegenstanders van de Zapatisten aangegrepen om de opstand af te doen als een anachronistische stammentwist die de vooruitgang in Mexico afremt. Maar dit is eigenlijk de zaken op hun kop zetten.

Dat het zover is moeten komen in Chiapas is in niet onbelangrijke mate te wijten aan de Mexicaanse staat, die geen oog had voor de sociale achterstelling en de etnische eigenheid van Chiapas en de achterstelling van de regio nog altijd niet als een volwaardig probleem aanziet. Slechts door de revolutie van de Zapatisten is de kwestie op de politieke agenda gekomen. Hun inzet voor de emancipatie van de Indianen lijkt ons dan ook veel oprechter dan de holle vooruitgangretoriek van de Mexicaanse overheid.

Kristine VANDEN BERGHE
(De auteur is docent aan de Handelshogeschool Antwerpen en aan de Katholieke Vlaamse Hogeschool.)